

Kohtuasi C-472/20

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

30. september 2020

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Fővárosi Törvényszék (Pealinna kohus, Ungari)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

28. august 2020

Apellant:

Lombard Lízing Zrt.

Vastustaja:

PN

Põhikohtuasja ese

Apellatsioonkaebus esimese astme kohtuotsuse peale, mis on tehtud välisväeringus nomineeritud laenulepingut puudutavas kohtuvaidluses

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Lepingu põhiobjektiga seotud tühisuse ja lepingutingimuse, millega jäetakse vahetuskursirisk tarbija kanda, ebaõiglasest laadist tuleneva tühisuse õiguslikud tagajärjed – Selliste õiguslike tagajärgede kindlakstegemine liikmesriigi kõrgeima astme kohtu seisukohas, mis ei ole madalama astme kohtutele siiski siduv – Liikmesriigi õigusnormid, milles on kehtestatud lepingute tühisuse alased erinõuded – Õiguslike tagajärgede tagantjärele seadusandlikul teel reguleerimine – Direktiivi 93/13 soovitud toime

Õiguslik alus: ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimused

1. Kui ebaõiglane lepingutingimus on seotud lepingu põhiobjektiga (teave vahetuskursi kohta ei olnud kooskõlas), mille tagajärjel ei saa leping kehtida ja poolte vahel ei ole kokkulepet, siis kas direktiivi 93/13 täielik mõju on tagatud sellega, et liikmesriigi õiguses dispositiivse normi puudumisel annab juhised lepingu kehtivaks või jõus olevaks tunnistamiseks kõrgemalseisva kohtu seisukoht, mis ei ole madalama astme kohtutele siduv?
2. Kui vastus esimesele küsimusele on eitav, siis kas juhul, kui leping ei saa kehtida ebaõiglase lepingutingimuse tõttu, mis on seotud lepingu põhiobjektiga, kui poolte vahel ei ole kokkulepet ning kui eespool nimetatud seisukohta ei saa kohaldada, esineb võimalusi esialgse olukorra taastamiseks?
3. Kui vastus teisele küsimusele on jaatav, siis kas juhul, kui on esitatud hagi, milles palutakse tuvastada (seda) tüüpi lepingutega seoses lepingu põhiobjektiga seotud tühisus, võib seadusega kehtestada nõude, et tarbija peab koos selle hagiga esitama ka hagi lepingu kehtivuse või jõus olemise tuvastamiseks?

Kui vastus teisele küsimusele on eitav, siis kas juhul, kui esialgset olukorda ei ole võimalik taastada, võib selleks, et tagada tasakaal lepinguosaliste vahel, tunnistada lepingud kehtivaks või jõus olevaks tagantjärele seadusandlikul teel?

Viidatud Euroopa Liidu õigusnormid

- Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglase tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artiklid 1, 6 ja 7
- Euroopa Kohtu 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282)
- Euroopa Kohtu 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai (C-29/17, EU:C:2019:207)
- Euroopa Kohtu 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819)

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

- 1959. aasta IV seadus tsiviilseadustiku kohta (A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény), mis kehtis vaidlusaluse laenulepingu sõlmimise ajal: §-d 200, 209, 209/A, 237 ja 239/A.

- 1996. aasta CXII seadus krediidasutuste kohta (A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény), mis kehtis vaidlusaluse laenulepingu sõlmimise ajal: § 203.
- 2014. aasta XXXVIII seadus, millega nähakse ette teatavad muudatused seoses Kúria (Ungari kõrgeim kohus) kohtulahendiga krediidasutuste tarbijalaenulepinguid käsitleva kohtupraktika ühtlustamise kohta (A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény; edaspidi „DH1 seadus“): §-d 1, 3 ja 4.
- 2014. aasta XL seadus, mis käsitleb ümberarvestust ja teatavaid muid küsimusi, mis on reguleeritud DH1 seaduses (A [DH1 törvényben] rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény; edaspidi „DH2 seadus“): §-d 1 ja 37.

DH2 seaduse §-s 37 on ette nähtud lepingute tühisusega seotud menetluslikud erinõuded. Selle sätte kohaselt võib apellant esitada hagi tühisuse tuvastamiseks, kui ta palub määrata kindlaks ka tühisuse õiguslikud tagajärjed, see tähendab lepingu kehtivaks tunnistamise või kuni otsuse tegemiseni jõusolevaks tunnistamise tagajärjed. Vastasel juhul ei saa hagiavaldust sisuliselt läbi vaadata.

- Vaidlusaluse lepingu sõlmimise ajal kehtinud 1997. aasta LXVI seadus kohtute korralduse ja halduse kohta (A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény): § 33.
- Praegu kehtiv 2011. aasta CLXI seadus kohtute korralduse ja halduse kohta (A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény): § 25.
- Kõrgeima kohtu tsiviilkolleegiumi täiskogu 28. juuni 2010. aasta arvamus 1/2010 tühisuse õiguslike tagajärjede kohta (Az érvénytelenség jogkövetkezményeiről szóló 1/2010. (VI. 28) PK vélemény).

Nimetatud arvamuse punkti 5 kohaselt võib kohus juhul, kui tühisuse aluse saab hiljem kõrvaldada või kui see langeb ära, tuvastada, et tühine leping kehtib tagasiulatuvalt alates selle sõlmimise kuupäevast. Võimalus tunnistada leping kehtivaks kujutab endast võrdväärset alternatiivi esialgse olukorra taastamisele. Juhul kui on kohaldatavad mõlemad õiguslikud tagajärjed, siis tuleb kohtul oma kaalutusõigust teostades otsustada, millist neist kohaldada.

- Välisvääringus nomineeritud laenulepingute tühisust käsitlevat kohtupraktikat analüüsid Kúria (Ungari kõrgeim kohus) konsultatiivkolleegiumi enamuse 19. juunil 2019. aastal võetud seisukoht.

Selline seisukoht, mis ei ole madalama astme kohtutele siduv, annab neile juhul, kui lepingutingimused, mis jätavad vahetuskursiriski tarbija kanda, on tühised, kaks dogmaatiliselt võrdselt põhjendatud lahendust. Esiteks võib kohus tunnistada välisvääringus nomineeritud laenulepingu kehtivaks, muutes selle nomineerituks Ungari forintites lepingu sõlmimise kuupäeva Ungari forinti laenuintressimääraga, millele lisandub vahe valuutakursi muutusest. Teiseks võib kohus tunnistada lepingu kehtivaks ka määrates välisvääringu ja Ungari forinti vahelise vahetuskursi ülempiiri ja jättes lepingus kehtestatud intressimäära kuni Ungari forintitesse konverteerimise kuupäevani muutumatuks.

Põhikohtuasja asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Põhikohtuasjas vastustaja (edaspidi „vastustaja“) soovis osta Rover tüüpi auto. Tal oli 362 500 Ungari forintit (HUF) omafinantseeringuks,¹ millele ta vajab lisaks 1 417 500 Ungari forinti suurust laenu. Selleks saatis ta 3. detsembril 2009 põhikohtuasjas apellandi õiguseellasele Lombard Finanzírozási Zrt.-le (edaspidi „apellant“) laenu taotluse. Laenu taotlusse oli märgitud, et vastustaja kohustub tasuma omafinantseeringu 3. detsembriks 2009 ning seejärel ajavahemikul 5. jaanuarist 2010 kuni 5. maini 2016 34 900 Ungari forintit igakuiseid osamakseid kogusummas 2 689 225 Ungari forintit.
- 2 Lombard Finanzírozási Zrt. kui laenuandja ja vastustaja kui võlgnik sõlmisid 4. detsembril 2009 Šveitsi frankides nomineeritud muutuva intressimääraga tarbijakrediidilepingu. Lepingupoold kehtestasid laenu tagasimaksmise tingimused ja leppisid samuti kokku, et lepinguga reguleerimata aspekte reguleerivad Lombard Finanzírozási Zrt. krediidi turustamise üldised tingimused, mis on lepingust lahutamatud.
- 3 Vastustaja allkirjastas 4. detsembril 2009 ka riskist teavitamise deklaratsiooni. Deklaratsioonis teavitati võlgnikku sellest intressimäärast tulenevast riskist ja muutusest, mida sellise intressimäära puhul võib eeldada. Selle teabe kohaselt tuli arvesse võtta ka vahetuskursiriski. Igakuised osamaksed määratakse kindlaks välisvääringus, mis seejärel konverteeritakse Ungari forintitesse, mis toob kaasa vahetuskursi muutuse, ilma et selle edaspidiseid arenguid oleks võimalik ette näha. Üldine teave vahetuskursi muutuse kohta oli toodud krediidi turustamise üldtingimuste määratlustes „Vahetuskursi muutmine I“ ja „Vahetuskursi muutmine II“.

¹ Euroopa Keskpannga viiteintressimäära kohaselt vastas 1 eurole vaidlusaluse lepingu sõlmimise ajal ehk 4. detsembril 2009. aastal 269,14 Ungari forintit, sama lepingu ülesütleamise ajal 14. septembril 2015. aastal 313,33 Ungari forintit, 11. juulil 2019. aastal, kui esimese astme kohus tegi otsuse, 325,83 Ungari forintit ning eelotsusetaotluse esitamise päeval ehk 30. septembril 2020. aastal 365,53 Ungari forintit. Vt selle kohta: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-huf.en.html.

- 4 Lombard Finanszírozási Zrt. lõpetati ühendamise teel 31. augustil 2010 ja tema õigusjärglasest sai apellant.
- 5 Ungari seadusandja 2014. aastal vastu võetud DH2 seadusega kehtestatud ümberarvestus puudutas ka põhikohtuasja poolte vahel sõlmitud laenulepingut. Sellega seoses maksis apellant vastustajale summa, mis oli DH1 seaduse kohaselt valesti arvutatud. Jaotis sisaldas ka 22,32% laenuintressi aastast intressimäära nii enne kui ka pärast lepingu muutmist. Vastustaja ei ole sellele ümberarvestusele vastu vaieldud ning seega on tegemist kinnitatud ümberarvestusega.
- 6 Vastustaja hilines igakuiste osamaksete tasumisega. Apellant ütles sel põhjusel 14. septembril 2015 laenulepingu üles ja pöördus seejärel vastustaja vastu Pesti Központi Kerületi Bírósági (kesklinna kohus, Ungari) (edaspidi „esimese astme kohus“) poole. Ta palus, et põhikohtuasja poolte vahel 4. detsembril 2009 sõlmitud laenuleping tunnistataks kehtivaks tagasiulatuvalt alates selle sõlmimise kuupäevast, nii et algseks intressimääraks määrataks 23,07% aastas. Lisaks palus ta eelotsusetaotluse esitanud kohtul mõista vastustajalt lepingu täitmisel välja 490 102 Ungari forintit suurune põhisumma ja viivis ning apellandi kohtukulud.
- 7 Vastustaja viitas oma vastuses nende laenulepingu tingimuste ebaõiglasele laadile, millega jäetakse vahetuskursirisk tervikuna tema kanda, ning vaidles vastu sellele, et teave selle riski kohta oli selge ja arusaadav. Samuti väitis ta, et leping on tühine, kuna selles ei ole ette nähtud selget ja täpset laenuintressi määra, rikkudes nii kohaldatavaid Ungari õiguse sätteid. Vastustaja heitis apellandile ette ka seda, et ta ei olnud lisanud lepingule võla muutumise üksikasjalikku arvutust, mis oleks võimaldanud seda täpselt jälgida. Lisaks sellele esitas vastustaja vastuhagi, milles ta väitis, et ta oli alates lepingu sõlmimisest maksnud apellandile kokku 3 151 644 Ungari forintit, samas kui algne laenusumma oli vaid 1 417 500 Ungari forintit, mistõttu pidas ta kõiki alates 2012. aasta oktoobrist tehtud makseid enamakstud makseteks. Seega palus ta oma vastuhagis kohtul mõista apellandilt lepingu tühisuse tõttu ja alusetu rikastumise tõttu välja 1 734 144 Ungari forintit. Samuti palus ta kohtul kohustada apellanti tagastama auto Rover omandiõigus ja tühistada apellandi optiooniõigus.
- 8 Kuigi apellant ei seadnud kahtluse alla vastustaja poolt seni tagasi makstud laenusummat tervikuna, vaidles ta vastu alusetul rikastumisel põhinevale vastuhagile, nõustumata ka selles viidatud kvantitatiivse mahaarvamisega. Lisaks kinnitas ta, et tegi valuutakursiriski teatavaks selgelt ja arusaadavalt. Lisaks võib asjaolu, et lepingus ei ole märgitud laenuintressi määra, äärmisel juhul kaasa tuua osalise tühisuse, mida saaks parandada. Lõpuks rõhutas apellant, et vastustaja ei ole vaidlustanud DH2 seaduse sätete kohaselt tehtud ümberarvestuse käigus märgitud intressimäära, mistõttu kohus võib asendada laenuintressi määra puudutava märkuse ja kõrvaldada seega lepingu tühisuse.
- 9 Esimese astme kohus kvalifitseeris oma 11. juuli 2019. aasta otsuses vaidlusaluse lepingu Ungari forintites nomineeritud laenulepinguks ja tunnistas selle tagasiulatuvalt kehtivaks alates selle sõlmimise kuupäevast, määrates Ungari

forintites laenuintressi määraks 23,07% aastas. Ülejäänud osas jättis kohus hagi rahuldamata. Vastustaja vastuhagi puhul mõistis kohus apellandilt välja 462 419 Ungari forintit suuruse summa ning andis talle üle auto Rover omandiõiguse, samuti määrates lisaks apellandi optsiooniõiguse tühistamise. Ülejäänud osas jättis kohus vastuhagi rahuldamata.

- 10 Välisväeringus laenuintressi määra kohta leidis esimese astme kohus otsuse põhjendustes, et apellandi viidatud intressimäär ei saa õiguspäraselt tuletada ei laenulepingust ega krediidi turustamise üldistest tingimustest ning et see intressimäär ei olnud tõendatud. Esimese astme kohus nõustus apellandi väitega, et vastustaja kindlaks määratud laenuintressid on vastuolus väeringul põhineva süsteemi sisuga. Nimelt oli ajal, mil pooled laenulepingu sõlmisid, Ungari forintites nomineeritud laenude intressimäär ligikaudu 20%, samas kui samal ajavahemikul välisväeringus nomineeritud laenude intressimäär oli 10% või isegi väiksem. Esimese astme kohtu arvamusel pidi apellant oma hagi põhjendamiseks tõendama lepingu põhisisu ja välisväeringus nomineeritud laenuintressi määra, mida ta aga ei ole teinud.
- 11 Mis puudutab teavet valuutakursiriski kohta, mis tugines selles osas direktiivile 93/13, Euroopa Kohtu 20. septembri 2018. aasta otsusele OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) ning Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsusele nr 6/2013 PJE, mis on tehtud tsiviilõiguse ühtlustamise menetluses, siis tunnistas esimese astme kohus ebaõiglaseks lepingutingimuse, millega jäeti valuutakursirisk tarbija kanda. Kohus otsustas ka, et kohaldada tuleb kõiki õiguslikke tagajärgi koos, nii neid, mis tulenevad selle lepingutingimuse ebaõiglasest laadist, mis jätab vahetuskursiriski tarbija kanda, kui ka neid, mis tulenevad osalisest tühisusest intressi kindlaks määramata jätmise tõttu.
- 12 Esimese astme kohus tugines tühisuse õiguslike tagajärgede kohaldamise küsimuses Kúria konsultatiivkolleegiumi 19. juuni 2019. aasta seisukohale. Kohus tunnistas pooltevahelise laenulepingu kehtivaks, leides vahetuskursiriski ebaõiglase laadi tõttu, et see on nomineeritud Ungari forintites. Apellandi tehtud ümberarvestuse alusel, mis puudutas kuumaksete kogusumma (2 689 225 Ungari forintit) ja laenusumma (1 417 500 Ungari forintit) vahet, määras kohus laenuintressi algseks intressimääraks 23,07% aastas. Võttes aga arvesse seni vastustaja tegelikult makstud 3 151 644 Ungari forintit ja kõigi igakuiste osamaksete algse summa, mis oli 2 689 225 Ungari forintit, vahe, kohustas kohus apellanti maksma vastustajale alusetu rikastumise sätete alusel 462 419 Ungari forintit.
- 13 Apellant esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, kes esitas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 14 Apellant palub eelotsusetaotluse esitanud kohtul muuta esimese astme kohtu otsust, jättes kõnealuse lepingu Ungari forintites nomineeritud laenulepinguks

kvalifitseerimata ja mõistes vastustajalt välja põhisumma 490 102 Ungari forintit, mille hüvitamist ta ka esimeses kohtuastmes palus, ning viivise ja menetluskulud, mis apellandil tekkisid. Lisaks palub ta jätta vastustaja vastuhagi tervikuna rahuldumata ning tühistada auto omandiõiguse üleandmist ja optiooniõiguse tühistamist käsitleva kohtuotsuse resolutsioon.

- 15 Apellant väidab, et riskist teavitamise deklaratsioonist nähtus üheselt, et vastustaja pidi valuutakursiriski arvesse võtma. Apellant juhtis vastustaja tähelepanu ka sellele, et välisvääringu vahetuskursi muutused tulevikus ei ole ette aimatavad. Apellandi sõnul ei tähenda asjaolu, et võlgnik kannab vahetuskursiriski talle soodsamate intresside eest, iseenesest seda, et välisvääringus nomineeritud laenuleping on vastuolus seaduse või üldtunnustatud heade kommetega, et oleks tegemist pettusega, ega seda, et selle objektiks oleks võimatu sooritus või et see oleks simuleeritud.
- 16 Apellant viitab Kúria (Ungari kõrgeim kohus) tsiviilõiguse ühtlustamise menetluses tehtud otsuse nr 2/2014 PJE punktile 1, mille kohaselt kannab valuutakursiriski ilma piiranguteta tarbija. Vahetuskursiriski puudutavat lepingutingimust saab analüüsida ainult siis, kui keskmise tarbija jaoks, kes on piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepanelik ja arukas, ei olnud selle sisu lepingu sõlmimise ajal selge ega arusaadav. Kui tarbija sai lepingu tingimuste ja finantseerimisasutuse esitatud teabe põhjal üheselt aru, et vahetuskursirisk lasus eranditult ja ilma piiranguteta temal ning et vahetuskursi muutused, mis võivad teda kahjustada, ei ole maksimaalsed, ei saa kõnealust tingimust pidada ebaõiglaseks. Apellandi väitel on tema esitatud teave kooskõlas 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsusega Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) ning 20. septembri 2017. aasta kohtuotsusega Andriuc jt (C-186/16, EU:C:2017:703). Ta rõhutas, et krediidi turustamise üldtingimuste alusel on võimalik üheselt tuvastada, et võlgnik peab tasuma ka vahetuskursi kõikumiste kulud ja et selle kursi suhtes võivad kehtida äärmuslikud kõikumised, ilma selliste kõikumiste ülempiirita.
- 17 Apellant vaidleb vastu esimeses kohtuastmes tehtud järeldusele, mille kohaselt ta ei olnud tõendanud 23,07% intressimäära, mille ta ise oli märkinud. Esimese kohtuastme menetluses esitas ta nimelt laenuintressi summa kohta üksikasjaliku ülevaate. Kui esimeses astmes tunnistati leping kehtivaks, oli ta ka kohustatud muutma laenuintresse asjaomase valuuta suhtes kohaldatava intressimäära ja kursivahe alusel. Lepingu kehtivuse tunnistamine ei saa nimelt muuta lepingulist tasakaalu poolte vahel, mis tekitaks õigussuhtes soorituse ja vastusoorituse vahel olulise ebaproportsionaalsuse.
- 18 Vastustaja palub vastuses apellatsioonkaebusele jätta esimeses kohtuastmes tehtud kohtuotsus muutmata. Ta rõhutab, et Kúria (Ungari kõrgeim kohus) arvates tuleb vahetuskursiriski kohta esitatavat teavet käsitada lepingu põhiobjekti osana ning et kui see teave puudub või on ebaõiglane, kaotab leping tervikuna kehtivuse. Oma seisukoha toetuseks lisab vastustaja mitu kohtuotsust.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib Euroopa Kohtu varasemat praktikat arvestades teada, milliseid võimalusi võib seadus anda selleks, et tuvastada lepingute kehtivus ja jõus olek juhul, kui tühisus on seotud lepingu põhiobjektiga.

TÖÖDOKUMENT